

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 7 Sayı: 33 Volume: 7 Issue: 33

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

**KÜLTÜR PLANLAYICISI OLARAK ÇEVİRMENİN VE ÇEVİRİNİN EREK
KÜLTÜR/TOPLUMDA SOSYAL DEĞİŞİMLERE ETKİSİ VE BU BAĞLAMDA
GELİŞTİRİLMESİ GEREKEN DEVLET POLİTİKALARI**

*STATE POLICIES REQUIRED TO BE DEVELOPED WITHIN THE CONTEXT ON THE
EFFECTS OF TRANSLATION AND TRANSLATORS AS CULTURE-PLANNERS ON SOCIAL
CHANGES IN TARGET CULTURE / SOCIETY*

Hüseyin ERSOY*

Gökhan Şefik ERKURT**

Öz

Toplumlar çeşitli etkenler aracılığıyla zaman ve mekan içerisinde mental ya da yapısal değişimlere uğrarlar. Kültür/toplum üzerinde bu bağlamda etkili olan sosyolojik, ekonomik, politik, askeri, bilimsel, kültürel, sanatsal birçok değişken söz konusudur. Hangi alanda olursa olsun, yabancı toplumlar arasında gerçekleşen her türlü etkileşimde, başrolü çeviri ve çevirmen oynamaktadır. İnsanlık tarihi boyunca çevirinin, birçok alanda toplumsal ve kültürel değişimlere neden olduğu herkesçe bilinmekte ve kabul edilmektedir. Dini, sosyolojik, ekonomik, sanatsal, bilimsel veya ekonomik alanda kültürlerarası gerçekleşen bu etkileşimler çevirmen ve onun eylemi sonucu ortaya çıkmış çeviri aracılığıyla meydana gelmiş ve hala da gelmektedir. Tarih boyunca çevirmenler yaşadıkları medeniyetlerde önemli etkiler gösterdiklerinden, değerli görülmüşler ve çok önemli görevleri üstlenmişlerdir. Kimi devlet ve imparatorluklar tarihte bu değerini farkına varıp, yararlanıcı bir anlayışla çeviri politikaları üretmiş ve sürdürmüşlerdir. Bu çalışmada çeviri ve çevirmenin erek toplum/kültürün önce mental daha sonra da yapısal değişimindeki etkileri, kuramsal ve tarihsel bağlamda ele alınmağa çalışılacak ve kültür planlayıcıları oldukları gerekçelendirilmeğe çalışılacaktır. Çalışmamızın amacı, günümüzde kültür planlayıcısı olarak görülmesi gereken çevirmen ve çevirinin, Türkiye Cumhuriyetinde, politik anlamda hangi konumda olduğu ve değerlerini bulmaları için nasıl bir politika geliştirilmesi gerektiğinin ortaya konmasıdır. Ayrıca bir toplumun bilgi ve fikir açısından gelişmesine etki edebilen böyle önemli bir etkinliğin ve böyle önemli bir aktörün, devlet erki tarafından, devletin ve toplumun menfaatleri açısından kullanılmasının, bir devletin politik görevlerinden birisi olarak kabul edilmesi gerektiği vurgulanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çeviri, Çevirmen, Kültür Planlayıcısı, Çeviri Politikası, Çevirinin Sosyal Yapıya Etkisi.

Abstract

Societies undergo mental or structural changes by time and environment via several factors. In this regard, there are a lot of variables which are effective on culture / society such as sociological, economic, political, martial, scientific, cultural and artistic. No matter in which field it is, translation and translators are key factors in every kind of interaction among offshore societies. Throughout human history, it is well-known and accepted that translation caused social and cultural changes in many fields. These intercultural interactions in religious, sociological, economic, artistic or scientific field occurred as a result of translators and their translational acts and still in progress. Translators have been regarded valuable in their civilizations throughout the history thanks to their crucial contributions and assigned vital tasks. In the past, some states and empires realized the importance of translators and produced translation policies with beneficiary mentality. In this study, the effects of translation and translators in primarily mental and then structural change of target society / culture

* Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak., Çeviribilim Bölümü

** Doktora Öğrencisi Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çeviribilim ABD.

will be discussed at theoretical and historical level, and it will be reasoned that translators are culture-planners. The purpose of this study is to discover the position of translation and translators at political level in Turkey that must be regarded as culture-planners and propound what kind of policies need to be developed in order to provide translation and translators with the position they deserve. In addition, it is keynoted in this study translation, which is an effective factor for a society to progress in terms of information and ideas, and translators, who are important actors in this regard, must be made use of by statesmen for the advantages of both state and society, also this phenomenon must be accepted as one of the political duties of a state.

Keywords: Translation, Translators, Culture-planners, Translation Policy, Effect of Translation on Social Structure.

Giriş

Çeviribilimcilerin yanı sıra birçok disiplinden bilim insanına göre çeviri kültürler arasında gerçekleşen bir sosyolojik eylemdir. Hangi alanda gerçekleşirse gerçekleşsin çevirinin merkezinde insan vardır. Çeviri bir insan tarafından diğer insanlar için yapılmaktadır. Çeviri eylemini gerçekleştiren insan olarak çevirmen belirli bir kültür/toplumun parçasıdır. Dolayısıyla merkezinde insan olan çeviri de insanı büsbütün çevrelemiş olan kültür içerisinde gerçekleşmektedir. Gerek çeviri alanında gerekse başka ilintili alanlardaki çeşitli çalışmalarda, kültürel bir eylem olarak görülen çevirinin, kültür içerisinde gerçekleştiği, diğer sosyal birey ve guruplarla etkileşime girilerek gerçekleştirildiği açıklanmaya çalışılmıştır. Bu etkileşim çevirmenin çeviri eylemi sürecinde toplum ile işbirliği içerisinde olduğu ve karşılıklı gerçekleştiği anlamını taşımaktadır. Kültür/toplum içerisinde var edilmiş ve o kültürün parçası olarak roller üstlenen çevirmen, çeviri eylemi öncesi ve sonrası da dâhil olmak üzere tüm çeviri sürecinde toplumla etkileşimde ve işbirliği içerisinde olur. Toplumun bir parçası olarak çevirmen, kültür/toplumun yapısını, normlarını, beklentilerini veya ihtiyaçlarını iyi bilir. Bu bilgisini ve kültür içerisinde geliştirdiği yetileri ve arttırdığı bilgisiyle, toplumun her katmanıyla işbirliği sonucu çeviri eylemini gerçekleştirir. Bu işbirliği ve etkileşim sırasında sadece bir çevirmen olarak yer almaz çevirmen. Kimi zaman bir bilim insanı, kimi zaman bir ebeveyn, işçi, öğretmen, öğrenci, din adamı, siyasetçi olabilmektedir. Sosyal içerisinde üstlendiği görevler ve roller aracılığıyla bu işbirliği içerisine girer. Bu tek taraflı bir eylem değil, karşılıklı alışverişe ve etkilemeye dayalı sosyal bir eylem olmaktadır. Bu çalışmanın ilk bölümünde çevirmenin toplumla işbirliği ele alınacak ve sonrasında erek kültür/toplumunun yapısal değişiminde çevirmenin ve çevirinin etkisi irdelenecektir. Gözlemlerle bu konuda verilecek örneklerden sonra Türkiye’de çeviri ve çevirmenin kanunlar içerisindeki yeri açıklanmaya çalışılacak akabinde çeviri politikasının devlet erki için önemi ifade edilmeye çalışılacaktır.

1. Çevirmenin Toplumla İşbirliği

Çevirmen, sosyal birey olarak, herkes gibi nasıl toplumla işbirliği ve etkileşim içerisinde ise, çevirmen kimliğiyle de eylemi sürecinde de toplumla işbirliği içerisinde. Karşılıklı etkileşime ve birbirini tamamlamaya dayalı bu işbirliği sırasında çevirmen farklı roller ve görevler üstlenebilmektedir. Bu keyfi bir durum değil aksine çevirmen için zorunluluk arz eder. Yücel, çevirmenin kimi zaman bir yazınbilimci ya da dilbilimci, bazen de bir kültür ve tarih araştırmacısı gibi çalışmasının zorunluluk olduğunu belirtir. Çünkü çeviri edimi sadece dilsel bir olgu olarak değil aynı zamanda “etnososyolojik” bir boyutta gerçekleşir (Yücel, 2007: 107).

Holz-Mänttärri, çevirmeni toplumla işbirliği yapması gereken bir profesyonel olarak tanımlar ve bu işbirliğinin önemini vurgular (Holz-Mänttärri, 1984: 41). Unutulmamalıdır ki; bu işbirliği bir sosyal birey olmasından dolayı çevirmenin hayatı boyunca gerçekleştirdiği sosyal bir eylemdir. Tıpkı diğer sosyal bireyler gibi.

Holz-Mänttärri “Çeviri Eylemi Kuramı”nda “işbirliği”ni öne çıkarırken, çevirinin merkezine insanı oturtur (Holz-Mänttärri, 1984: 41). Çeviri bu kuramda tamamen bir insan eylemi olarak görülür. İnsan, toplumun, kültürün bir parçasıdır. Sosyal bir varlıktır. Sosyalin tüm katmanları

ve diğer bireyleriyle doğrudan veya dolaylı yoldan iletişim ve etkileşim halindedir. Sosyalde üstlendiği görevler ve roller gereği, ait olduğu diakültürler yani guruplardan ötürü toplumun diğer parçalarıyla işbirliği içerisinde. Çevirisini de bu işbirliğiyle gerçekleştirir. Yayınevleri, diğer çevirmenler, uzmanlar, çevrilecek yapıtın dizgesi, o dizgeye ait veya ona ilintili toplum katmanları/bireyleri, çevirmenin işbirliği yaptığı para-kültürün parçalarındandır. Bu işbirliği çevirmenden topluma doğru tek taraflı değildir.

Çevirmen de, çeviri sürecinde toplumdan ve katmanlarından işbirliği bağlamında beklenti içerisinde olacaktır. Bu beklentinin çeviri sürecinde tamamlayıcı olarak algılanması gereklidir. Yayınevi/işveren, erek kitle, çeviride gerekli araç ve gereç sağlayıcılar, konunun uzmanları, daha önce bu alanda çalışmış olan diğer çevirmenler hatta kaynak kültür ve toplum yapısı ile ilgili grup ve bireyler, yayımlar, görsel ve işitsel medya araçları, çevirmenin, tamamlayıcı olarak beklentisinin olacağı rol grupları ve toplumun parçalarıdır. Bu tamamlayıcı beklentiler nedeniyle, toplumun rol grupları/birimleri ile çevirmen arasında, çeviri sürecinde oldukça yoğun bir şekilde bir "etkileşim" meydana getirecektir. Bu ortaya çıkan karşılıklı etkileşim, Holz-Mänttari'nin Çeviri Eylemi Kuramındaki "işbirliği"nden başka bir şey değildir.

Çevirmen sadece yukarıda bahsedilen birimlerle değil, toplumun tümüyle işbirliği yapmaktadır. Çevirmen için gerçek toplum; içinde yaşadığı, kişiliğinin ve yetilerinin gelişip, şekillendiği, parakültür yani toplumun bütünü ve onun genel kültürüdür. Çevirmen, çeviri eyleminde toplum/kültür tarafından şekillendirilmiş kişiliği ve yetileriyle, içinde yaşadığı topluma, ondan aldıklarını eylemiyle, çeviri yapıtıyla ve etkileriyle geri verir. İnsanlık tarihi boyunca var olan bu karşılıklı döngü, çevirmen ile kültür/toplum arasındaki işbirliğinin en önemli göstergesidir.

2. Erek Kültür/Toplumunun Değişimine Çevirmen ve Çevirinin Kültür Planlayıcı Olarak Etkisi

Toplumların, kültürlerin değişim göstermesinde, kimi zaman gelişmesinde kimi zaman gerilemesinde sosyal olduğu kadar başka alanlarda gerçekleşen hareket ve olaylar da önemli yer tutarlar. Bu hareketlerin ve olayların nedenleri ve çıkış noktaları farklılık gösterebilir. Sosyolojik, siyasi, dini, kültürel, ekonomik, sanatsal veya bilimsel olarak gerçekleşebilirler. Bu olay ve etkenler bilinçli, planlı ve organize olabileceği gibi, bir kısmı bilinçsiz şekilde veya zorunluluk durumlarında refleks olarak sosyal içerisinde meydana gelmişlerdir. Yaşamın değişken ve devingen yapısına paralel şekilde vuku bulan bu sosyal hareketler, toplumların sosyal yapısı üzerinde çok etkili olmuşlardır ve her zaman olacaklardır. Çünkü yaşamın kendisi değişken ve dolayısıyla devingendir.

Her ne kadar bu değişimlere kitleler yol açmış gibi görünse de, bireyler bu kitlesel hareketliliklerin merkezinde bulunurlar. Çünkü her sosyal değişimin başlangıç noktası düşüncedir. Sonra eyleme dökülerek toplumun ve kültürün geneline yayılır ve daha geniş etki eder. Ancak merkezinde, çıkış noktasında düşünce vardır. Düşünce bireyden başlar. Sonra gruplara, toplumun katmanlarına daha sonra da toplumun geneline yayılır.

Bu tür değişimler tarihsel süreçte defalarca gözlemlenmiştir. Düşünsel anlamda ihtiyaçtan, zorunluluktan, dini, bilimsel veya siyasi düşünce, tepki ve davranışlardan olduğu kadar kültürlerarası, toplumlararası gerçekleşen birçok çeviri eylemi de bu tip olaylara, değişimlere neden olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevirinin bu erek kültür/toplumunu etkilemesi doğal olarak dil düzeyinde başlar. Çevirilerin erek kültür/toplumuna kattıkları kavram, dilsel unsur, anlayış kimi zaman erek kültürde değişime neden olabilmektedir. Stolze'ye göre çeviriler, her zaman beraberinde yabancı bir unsur getirirler ve bu erek tarafta yeniliğe yol açarak çevirinin özgün bir dönüşüme uğramasını sağlamaktadır (Stolze, 2013: 171). Bu dönüşümün gerçek kahramanları ise çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmenlerdir. İnsanlık tarihi boyunca defalarca kendini gösterdiği üzere, erek dil/kültür ortamına getirilen bu yabancı unsurlar uzman çevirmenlerce, erek sosyal yapıyı çeviri aracılığıyla etkin bir şekilde nasıl değiştirileceğinin örnekleriyle doludur. Tarihte önemli yer tutmuş çeviri aracılığıyla gerçekleşmiş değişimlere, Protestanlığın başlamasının nedeni olan Luther'in İncil çevirisi,

günümüzde dahi işlevsel olarak gerçekleştirilen çevirilerle gündemde kalmaya devam eden misyonerlik faaliyetleri din alanında örnek olarak verilebilir. Osmanlı'da Tanzimat döneminde Fransızcadan yapılan çeviriler sonrası Osmanlı İmparatorluğunda halkın Fransız kültürüne yönelmesi, kendisine yakın veya uzak coğrafyalarda komünizm, sosyalizm gibi ideolojilerin çeviriler aracılığıyla başka ve farklı toplumlarda etkin olması ve sosyal yapıyı hem siyasi hem de kültürel olarak değiştirmesi önemli tarihsel gözlemler olarak önümüzde durmaktadır. Aksoy'a göre; "7. yüzyıl ile 12. yüzyıllar arasındaki dönemde İslam dünyasını; Batı dünyasında Rönesans hareketlerini, Aydınlanmayı, 19. yüzyılda Osmanlı'daki reform girişimlerini ve Cumhuriyetimizin ilk yıllarındaki modernleşme girişimlerini çevirinin bilimle ve gelişme ile ilgili bu önemli rolüne örnek olarak verebiliriz. ... Osmanlılarda çeviri o dönemlerde çevirinin Batıdaki önemi ile karşılaştırıldığında, daha az etkili olsa da, özellikle astronomi, tıp, ecza, geometri gibi fen bilimlerinin gelişiminde aracı oldu. İslam dünyasında Bayt-ül Hikma'nın ettiği tohumla başlayıp, Batı'da Toledo okulunun katkılarıyla beslenen; 16. yüzyılda Rönesans, Reform ve 18. yüzyılda Aydınlanmanın temelini oluşturan bilimsel ve düşünsel gelişmeler, 18. ve 19. yüzyıllarda Osmanlılarda da etkilerini göstermiştir. Özellikle 19. yüzyılda Mühendislik, Tıp, Edebiyat ve Askeri konularda yapılan çeviriler bilimin ve kültürün gelişmesine ve yayılmasına aracı oldu"(Aksoy, 2013: 19). İnsanlık tarihi boyunca fikri zeminde başlayıp sosyal, bilimsel, sanatsal, siyasi ve askeri alanlarda gerçekleşen değişimler birer yeniden uyanıştır. Ülken'e göre, birbirlerinden ayrı gibi görünen medeniyetlerin oluşmasına sebep olup zemin hazırlayan bu büyük uyanışlar, gerçekte devingen bir şekilde ilerleyen insanoğlunun kendini buluşu ve art niyetlerden sıyrılarak sürekli bir "bilinçlilik" hâli ile birbirine bağlıdır. Bu sürekli bilinçliliği sağlayan ise özellikle "çeviridir"(Ülken, 1997: 6).¹

Erek kültür/toplumunda çeviri bir nevi ele geçirme aracı olarak görülebilir. Hatta bu konuda Stolze, Steiner'in çeviriyi bir işgal etme hamlesi olarak gördüğünü ve çevirmeni de bir fatih olarak tanımladığını bildirir. Steiner'e göre çevirmen yaptığı yazın çevirisiyle, yabancı bir anlamı esir olarak erek kültüre yani kendi memleketine getirir. Esir alınan bu yabancı anlam erek kültür/toplumunda iki şekilde etkili olur. Bunlardan birincisi, çevirmen üzerindeki etkisiyken ikincisi erek dil ve kültür üzerindeki etkisidir (Stolze, 2013: 165). Çevirinin, erek kültürdeki etkisi öncelikle kendi dizgesinde kendini göstermektedir. Dolayısıyla çeviri öncelikle erek yazın üzerinde etkin olacak ve erek okur kitlesi aracılığıyla, erek toplumu etkilemeye başlamaktadır.

Stolze'ye göre, çeviriler, erek kültürel yazına yeni fikirler, yazınsal biçim ve tasarımlar, türler taşırlar. Bu erek kültürün yazınsal repertuarının güçlenmesine yol açar. Ardından yaratıcı şekilde erek kültürde harekete geçirici bir unsura dönüşür. Bazı İsraili araştırmacılar çevirinin yenilikçi bir rol üstlendiğini vurgulayıp ve yazın çevirisinin salt olarak özgün bir metnin yeniden üretilmesi olmadığı, farklı işlevlere sahip olduğunu belirtmişlerdir. Bu işlevlerin arasında yerli yazarların çevirileri taklit etmeleri sonucu ulusal yazın anlayışının doğrudan etkilenmesi de vardır (Stolze, 2013: 172). Görüldüğü üzere çevirmenin eylemi sonucu gerçekleşen çeviriler, kaynak kültürden erek kültüre yeni düşünceler getirmekte, öncelikle erek yazın ve dizgesinin normlarını, çevirmenlerini, okurlarını etkilemektedirler. Daha sonra bu etkileme aşaması, erek yazın yazarları ve erek okur gurupları yani diakültürler üzerinden erek toplumun geneline düşünsel ve eylemsel bağlamda yayılmaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere bu kimi zaman bilinçli, planlı, organize ve geliştirilmiş politikalar doğrultusunda yapılacağı gibi kimi zaman da bilinçsiz, bireysel veya kitlesel refleks olarak yapılmaktadır. Toplumsal yapının çeviri aracılığıyla ne denli etkilendiğine iyi bir örnek teşkil eden bir metni alıntılanmak, bu aşamada açıklayıcılığı bakımından önemli. Stolze'nin bildirdiğine göre; "*Hindistanlı Sunil Sawant, kaynak ve erek yazınsal çoğul dizge arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. O Amerikan yazınının, Maharashtra Federal Devleti'nin dili olan Marathiye çevirisini*

¹ Hilmi Ziya Ülken (1997). Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü, İstanbul: Ülken Yayınları.

Bu alıntı kitabın "Giriş" kısmından yorumlanarak alıntılanmıştır. Çevirinin, toplumun fikir ve sosyal yapısına etkisi ile ilgili gözlemler Hilmi Ziya Ülken'in bu eserinde ayrıntılarıyla mevcuttur.

diyakronik bakış açısıyla ele almaktadır. Sömürge dönemi 19. Yüzyılda Marathi dilinde, üç çeviri modeli içeren yeni bir yazınsal çoğul dizge ortaya çıkarmıştır; erek alanında bulunan insanlara yönelik inanç değiştirme amaçlı misyoner çeviri, aydınlanma amaçlı eğitsel çeviri ve eğlene amaçlı uyarlayıcı çeviri. Hall Caine, Charles Garvois, Henry Wood, Raider Haggard, G. W. M. Reynolds, Maria Edgeworth, Bulwar Litton ve Mari Corelli gibi yazarların eserleri çevrilmiştir.

Ancak Amerikan yazınıyla ve onun özgürlük ve demokrasi içerikli ulusal eğilimiyle karşılaşma zamanla Marathi okurlarını, dar ve resmi İngiliz yazını anlayışından uzaklaşıp Amerika'yı dünya haritası üzerinde bağımsız bir ulus ve kültür olarak kabul etme eğilimine doğru sürüklemiştir. Artık Harriet Beecher Stowe, Upton Sinclair, Parl S. Buck, William Saroyan, John Steinbeck vs. gibi yazarların eserleri çevrilmekteydi. Sömürgeci beklenti ufkunu, eğitsel ve romantik boyuttan ideolojik boyuta dönmüştür (Stolze, 2013: 174).

Stolze'nin verdiği bilgiye göre, çeviri aracılığıyla erek toplum/kültürdeki ilk etkilenme erek okurda görülmektedir. Bu erek okur kitleleri, erek kültür/toplumun birer parçasıdır. Farklı alanlar ve farklı dizgelerin okurları olan bu kitleler, çeviriler ve çevirinin getirdiği yabancı unsurlar aracılığıyla etkilenmeye ve değişmeye başlarlar. Erek okur aracılığıyla toplumun guruplarında başlayan etkilenme ve değişim zamanla toplumun diğer katmanlarına, guruplarına ve sonunda da erek kültür/toplumun geneline yayılır. Yukarıda ki örnekte görüldüğü üzere çevirinin işlevi bir çeşit toplum şekillendirici, sosyal yapıcıdır. Sosyali şekillendirme yönüne daha ilerde değineceğiz. Stolze'nin vermiş olduğu alıntıya devam etmek konunun bütünlüğü bağlamında önemlidir;

2. Dünya savaşından sonra Amerika'nın büyük güce yükselmesi ve bu gücün çeviri anlayışı, neo-sömürgeci bir beklenti ufkuna doğru yöneltmiştir. Bu bağlamda ideolojik metinler yerine ciddi metinler tercih edilmiştir. Şimdi artık Nathaniel Hawthorne, Herman Melville, Mark Twain, Stephan Crane, Sinclair Lewis, Willa Cather, Ernest Hemingway, Truman Capote, Eugene O'Neill, Tennessee Williams gibi yazarların eserleri çevrilmekteydi.

Hindistan'da soğuk savaşın sonu ve ulusalcılığın ve Dalit hareketinin gelişmesi sonunda post-sömürgeci bir beklenti ufkunu doğurmuştur ve bununla birlikte ciddiyetten popülerliğe doğru bir eğilim başlamıştır. Örneğin Irving Wallace, Mario Puzo, Robin Cook, Arthur Hailey gibi yazarlara ait popüler romanlar, bestseller eserler, ucuz başyapıtlar çevrilmekteydi.

Sonuçta Amerika yazınında romantik, çağdaş ve postmodern beklenti ufkuna koşut olarak, Marathi dilindeki erek yazınının çoğul dizgesinde sömürgeci, neo-sömürgeci ve post-sömürgeci bir beklenti ufkunu oluşturmuştur." (Stolze, 2013: 174).

Yukarıdaki örnekte çevirinin toplumun beklentileri nasıl yön bulduğunu açıkça ortaya koyduğu gibi daha sonra çevirinin toplumu ne denli etkilediğini de göstermektedir. Sonuçta karşılıklı bir etkileşim olduğu ve bunun bir çeşit işbirliği sonucu ortaya çıktığı görülmektedir. Bu karşılıklı işbirliği ve etkileşim, çeviri ve erek okur arasında başlar. Önceleri toplumun beklentileri ve ihtiyaçları üzerine şekillenen çeviri, daha sonra erek yazını etkiler. Bu etkilenme erek yazın içerisinde dizgeye girmemiş olan türlerin ortaya çıkmasına ve dolayısıyla erek okurun tercihlerinin yönlenmesine de neden olur. Tüm bunlar çeviri sayesinde gerçekleşmektedir. Yücel, bu sürece şu şekilde yaklaşmaktadır; "Toplumsal, kültürel, siyasal düzlemde karmaşık ilişkilerin bir ürünü olan çeviri, hem erek yazını etkilemekte, hem de ondan etkilenmektedir. Sözelimi, erek kültürde bir gereksinim sonucu ortaya çıkan çevirinin erek yazını etkilemesi, o yazında daha önce var olmayan yeni türlerin, anlatım olanaklarının ortaya çıkması biçiminde olmasına karşın, okurun eğilimlerini yönlendiren, bazı konuların güncellik kazanmasına neden olan erek yazında görülen bazı gelişmeler, ne tür kitapların ya da hangi alandaki yazarların çevrilmesi gerektiğini belirleyebilir" (Yücel, 2007: 156-157).

Yücel, çevirinin, erek okuru etkilemesi sonucu, yazın çoğul dizgeyi değiştirdiğine vurgu yapar. Yücel'e göre çeviri, sadece erek okurun beklentilerini ve tercihlerini yönlendirmekle kalmaz. Ona göre çeviri, erek okuru etkileyerek, erek kültürün sosyal yapısının dinamiklerine karışır ve asıl önemli olan da budur. Buradan çıkarılacak sonuç çok açıktır. Çeviri aracılığıyla erek yazın dizgesinde başlayan beklenti, içinde bulunulan ihtiyaca göre,

değişimin yönünü ve etkisini belirlemektedir. Çeviri için beklenti ve ihtiyaçlara göre çevirmenler tarafından seçilmiş eser ve yazarlar popüler kültür ve zamansal bir bağlamda gerçekleşmiş ve amaca yönelik etkinlik göstermiştir. Çeviri, o zamana ait popüler dizge ve gerçekler doğrultusunda başlangıçta erek kitlenin isteklerini, beklentilerini, düşüncelerini ve en önemlisi kararlarını etkileyerek erek kültür/toplumun yapısına doğrudan etki etmekte ve değişimlere neden olmaktadır. Yukarda da olduğu gibi bu etkileme amacı bazı değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterebilir. Bu dini, siyasi olabildiği gibi toplumsal veya sanatsal da gerçekleştirilebilir. Tarihsel süreçte gerek uzak gerekse yakın zamanda bu tip etkilemelerin çeviri aracılığıyla nasıl gerçekleştiği herkesin malumu ve bilgisi dâhilindedir.

Bu bağlamda çeviri yapıt, kaynak yazına değil erek yazına aittir. Çeviri ürünün dizgesi erek yazın dizgesidir. Çünkü erek okurun ve kültürün beklentileri, ihtiyaçları dikkate alınarak, erek kültür/toplumunda var olmuş ve gelişmiş bir birey tarafından, yani çevirmen tarafından üretilmiştir. Bu nedenle büsbütün erek kültüre aittir. Yücel'e göre; Çoğuldizge Kuramını ortaya koyan Toury ve Even-Zohar, erek kültür dizgesinin bir ürünü olarak kabul ettikleri çeviriyi erek yazın dizgesindeki işlevine göre değerlendirmek gerektiğini belirtmişlerdir. Yücel de, çeviriyi kendini yaratan koşullardan bağımsız görmeyerek erek dizgenin parçası olarak tanımlar (Yücel, 2007: 157, 158).

Peki, çeviri neden erek çoğuldizgenin bir parçasıdır? Yücel, Toury ve Even-Zohar'a göre çeviriler erek çoğuldizgeye katkı sağlamaktadır. Even-Zohar ve Toury'ye göre, bu katkının nedeni, çevirilerin erek kültür/yazında bulunan bir boşluğu doldurmasındandır. Yücel'e göre bu "boşluğu doldurma" işlemi birbirinden farklı zamanlar ve ortamlarda meydana gelir ve sosyal, kültürel, ekonomik, siyasal, askeri, tarihsel gibi zamansal düzleme etki eden farklı sosyokültürel unsurlar sonucu erek okurun ilgisinin belirli alanlara yönelmesine neden olur (Yücel, 2007: 160). Çeviriyi, bir süreç olarak başından sonuna kadar yürüten, çeviri eylemini, hem zihinsel hem de fiziksel olarak gerçekleştiren ve kendine öznel kararları ve düşüncesiyle sonlandıran çevirmenindir. Bu nedenle, çevirinin, erek kültür/toplumunun yapısına olan bu etkisinin gerçek kahramanı çevirmenin kendisidir. Çalışmamızda birçok defa belirttiğimiz üzere çeviriyi başlatan sebepler arasında toplumsal ve kültürel ihtiyaç ve beklentiler olsa da, çevirmenin beklentileri, kararları bu başlangıç aşamasında en az erek toplumunkiler kadar önemlidir. Göreceli olmakla beraber çevirmenin beklentileri sonucu alacağı kararların önemi bu aşamada önemli görülmelidir. Çünkü çevirmen erek topluk/kültürün bir parçası, birey olarak onu her katmanıyla, ihtiyaçlarıyla, beklentileriyle, içerisinde üstlendiği roller, ait olduğu guruplar sayesinde çok iyi tanır. Bir zanaatkar gibi, elindeki malzemeyi bilmekte, nasıl şekil verebileceğini, direncini, nasıl işlemesi gerektiğini çok iyi bilmektedir.

Yücel'e göre; "Kendisi de bir okur olan çevirmenin beklentileri de çevirilerin konumları açısından son derece önemlidir. Çünkü onun alacağı kararlar, seçeceği metnin nasıl bir etki yapmasını istediğini de belirler. Fakat çevirmenin seçimi her zaman geçerlilik taşımayabilir. Sözelimi, geçmiş bir dönemde çevrilmiş olan bir metnin işlevi ile son dönem yazınsal dizgedeki bir metnin işlevi farklılık gösterebilir, bununla birlikte, metni çeviren çevirmenin tutumu ile var olan güç ilişkileri arasında doğrudan bir bağlantı da olmayabilir. Hatta önceki yazınsal dizgede onaylayıcı/destekleyici bir tutum içinde olan bir çevirmenin yapıtının, başka bir dönemde yenilikçi/değiştirici bir işlev görmesi de olasıdır." (Yücel, 2007: 162).

Çevirileri ve çevirmeni sosyalin kendisini şekillendirici bir unsur olarak görmek gerekir. İster bireyler üzerinde olsun isterse toplumun gurupları üzerinde olsun çevirmenin eylemiyle erek kültür/toplumuna etki ettiği ortadadır. Tarihsel süreçte, çevirinin, erek kültür/toplumsal yapıya etkisi herkesçe kabul edilmektedir. Birçok çalışmada ortaya konmuş, tarihsel süreçte bilinen birçok kültürel ve toplumsal yapı değişikliği, çevirilerin neden olduğu farklı alanlardaki kitlesel hareketler sonucu gerçekleşmiştir. Bunlara insanlık tarihi boyunca, her dönem ve çağda rastlamak mümkündür. Kültürel yakınlaşmalar, dinlerin yayılma süreçleri, büyük askeri olaylar, felsefi akımlar, bilimsel gelişmeler ve etkilenmelerde çevirinin küçük veya büyük katkısı ve etkisi olduğu herkesin malumudur.

Çeviriler ve çevirmenlerin, toplumsal ve kültürel yapıları ne kadar etkilediği birçok bilim insanınca ifade edilmektedir. Yücel'e göre "tarihin yönünü belirlemede, yeni akımların, dönemlerin ortaya çıkmasında yerel yazın kadar çevirilerin de rolü olduğu unutulmamalıdır" (Yücel, 2007: 164). Çevirinin etkisi demek, yukarıda da belirtildiği şekilde aslında çevirmenin etkisi demektir. Yücel de; "Even-Zohar, çevirinin yapıcı/yenilikçi işlevinin, salt erek yazına yeni anlatım olanakları sunmakla, onu değiştirmekle kalmadığını, aynı zamanda insanın doğa ile toplum arasındaki ilişkisi bağlamında dile getirilen yabancı konuların, okura yeni ufuklar açarak okurun evrensel değerlerinin gelişmesine, farklı olana karşı toplumda hoşgörünün yerleşmesine katkıda bulunduğunun altını çizer. Bu nedenle Even-Zohar yeni seçenekler sunan çevirileri "**kültür planlaması**" kapsamı içinde görmekte ve buna yol açan kişi ve grupları '**toplumsal-göstergesel girişimciler**' olarak adlandırmaktadır" diyerek çevirilere olduğu kadar, çevirmenlerin kültür planlaması yapmak için girişimde bulduklarını belirtir. "**Toplumsal-göstergesel girişimci**" olarak tanımlanan çevirmen, gerçekleştirdiği çevirisiyle "kültür planlaması" yapmaktadır. Çevirmen, çevirisi aracılığıyla, yapıcı ve yenilikçi bir işlevle en başta erek yazına yeni anlatım teknikleri, türler ve yeni bakış açısı sunarak onu geliştirir. Erek okuru, o güne kadar erek toplum/kültüründe yabancı olarak algılanan kavramlara yakınlaştırır. Bunu erek okurun yani bireyin, evrensel değerleri tanımasını sağlayarak, onları geliştirerek yapar. Bu bireyden başlayıp topluma yayılan bir değişim ve gelişime neden olduğu kadar başka erdemlerin gelişmesine de yol açar. Yücel'e göre, Even-Zohar, "kültür planlaması" olarak gördüğü çeviriye neden olan kişi ve grupları da "toplumsal girişimciler" olarak tanımlar. Yani erek okurdan çevirmene, yayınevlerine, bireylere, diakültürlere hatta parakültüre "toplumsal-göstergesel girişimci" payesini verir (Yücel, 2007: 164). Dolayısıyla, çevirinin bir "**kültür planlaması**" olarak algılanması, çeviri eylemini gerçekleştiren çevirmen de bir "**Kültür Planlayıcısı**"dır. Çevirmen çeviriyi, çeviri de çevirmeni temsil ettiğinden her ikisi de birer "kültür planlayıcı" olarak işlev görmektedirler.

Bu yazıda önceki bölümlerde gözlemlenip, açıklandığı üzere çeviri ve çevirmenin erek kültür/toplumunun yapısının değişimine etki ettiği olaylar tarih boyunca meydan gelmiş ve tespit edilmiştir. Her dönemde olduğu gibi günümüzde de bu çok önemli etki devam etmektedir. Teknolojinin hayallerin sınırlarını zorlayan bir aşamada olduğu, sınırların kalktığı, kültürlerin ve toplumların, ulaşım, haberleşme, teknoloji, sanat, spor, eğitim gibi alanlarda çok yakınlaştığı günümüzde çeviri ve çevirmenin etkisi ve rolü her gün daha da artmaktadır. Toplumsal yapı içerisinde önemi ve değeri, her zaman kendini gösteren çevirmen ve çeviri kavramları, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde anayasal haklar hususunda, kanunlar çerçevesinde henüz belirli bir statüye kavuşmamış, meslek grupları içerisine alınmamış ve özlük hakları bağlamında yeterli önem gösterilmemiştir. Çeviri alanında sektörün ihtiyaçlarını ve sorunlarını ortaya koymak ve çözümleri üzerinde fikirler yürütmek amaçlı Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından 9 Haziran 2012 tarihinde oluşturulan 'Çeviri Platformu'nda birçok çeviribilimci ve çeviri alanıyla ilgilenen bilim insanları tarafından bildiriler sunulmuştur.

Çeviri Platformu Bildirilerinden birinde Çeviri İşletmeleri Kurucu Başkanı Osman Kaya, Türkiye'nin devlet olarak bu konudaki politik tavrını; "Bu Bildirgeyi kabul eden ve imzalayan Türkiye, şu ana kadar bu konuda devlet olarak herhangi bir rol üstlenmemiş ve çalışma yapmamıştır. Sektörde yer alan bütün diğer aktörler de konuya gereken önemi atfederek yeteri kadar birlik, beraberlik kuramadıkları için meslektaşlarında gerekli düzenlemeleri gerçekleştirememişlerdir" (Kaya, 2012: 46) şeklinde ifade etmeği uygun görmüştür.

3. Türkiye'de Devlet Politikalarında Çeviri ve Çevirmenlik

Öncelikle, kanunen herhangi bir meslek gurubu olarak kabul görmemiş ve statüye kavuşmamış olan çevirmenler ve mesleki eylem olarak tanınmamış olan çevirinin, hala büyük bir özveri ve dirençle ayakta kalmasının takdire şayan bir durum olarak kabul edilmesi gerektiğini vurgulamak kaçınılmazdır. İnsanlık tarihi boyunca, bireylerin ve kitlelerin birbirleriyle karşılaşmasından itibaren süre gelen çeviri eylemi ve bu eylemi gerçekleştiren çevirmenler, sayısız kez tarihin akışına, toplumların kaderlerine, birçok alana etki ederek

dünya mirasına bir şekilde kendilerini armağan etmişlerdir. Bu süreçler içerisinde ipek yolundaki ticaretten, doğu-batı medeniyetlerinin tanışmasına, imparatorlukların çatışmasından, bilimsel paylaşımlara, kültürel yakınlaşmalardan dini temaslara kadar onlarca, yüzlerce belki de binlerce alanda vuku bulan önemli durum ve olayda çevirmenlerin parmağı vardır. Bu etki günümüzde artarak devam etmektedir. Artışın nedeni, iletişim, ulaşım ve teknolojik imkânların çağımızdaki durumuyla doğrudan ilgilidir.

Sınırların kalkmaya başladığı, toplumların iç içe geçerek yaşamaya koyulduğu, kültürlerin bölgesel olmaktan çıkıp gerek göçler, gerekse teknoloji ve iletişim araç gereçleri aracılığıyla küresel olarak bilindiği ve yaşandığı çağımızda çeviri ve çevirmenin “köprü” rolü ve görevi konusundaki önemi ve de değeri gittikçe artmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğunun her döneminde ve Cumhuriyet’in ilk yıllarından beri Türkiye’de çeviri etkinliği, askeri, bilim, din, eğitim, ticaret, sanat ve toplumsal alanlarda karşı kültürlerle karşılıklı olarak devam edegelmiştir. Osmanlı’da çevirmenler çeşitli önemli görevlere getirilmiş ve dönem dönem çeviri faaliyetleri devlet politikası olarak düzenlenmeye çalışılmıştır. Çok önemli etkilerinin olmasına karşın, devlet nezdinde kurulan tercüme teşkilatları Kayaoğlu’na göre pek başarılı olamamışlardır (Kayaoğlu, 1998: 195). Bu yazıda daha önceki bölümlerde dünya genelinde örneklenen çeviri etkinlikleri, 1914’te Telif ve Tercüme Dairesinin kadrosunun genişletilmesiyle 1919 yılına kadar sürececek bir oluşum içerisinde girmiştir. 1921 yılında yeniden devlet tarafından sürdürülen Telif ve Tercüme faaliyetleri birçok başkan ve üyelerle ilim, felsefe ve din alanlarında ağırlıklı olmak suretiyle sürdürülmüştür (Kayaoğlu, 1998: 195). Türkiye Cumhuriyetinin ilk yıllarında, 1924’te yeniden kurulan Telif ve Tercüme Heyeti, bilim, sanat, felsefe gibi birçok alanda çeviriyi amaçlamasına rağmen ilk hedef eğitim sisteminin ve ders kitaplarının açığını kapatmaktı.

1926 yılında lağvedilen Telif ve Tercüme Heyetinin yerine Talim ve Terbiye Heyeti getirilmişti. Kayaoğlu’na göre; 1940’lı yıllarda çeviri çalışmaları devlet politikası haline getirilmiş ve daha önce hiç görülmemiş bir şekilde faaliyet gösterilmiştir. 1940 yılında Maarif vekillerinden Hasan Ali Yücel’in gayretleriyle oluşan bu durum 1939’da gerçekleştirilen birinci Türk Neşriyat Kongresinde temelleri atılmış bir faaliyettir (Kayaoğlu, 1998: 277-280).

Kurulan Tercüme Bürosu faaliyetlerinin önemini Hasan Ali Yücel, “kültür davası” olarak tanımlayarak vurgulamıştır. Bu kültür davasının devlet eline geçmesinin önemine dikkat çekmiş ve bu anlayışla dünya klasiklerini tercüme ettirerek Milli Kütüphaneye ve ülkeye kazandırmayı amaçlamıştır. Birçok edebiyatçı, eğitimci Tercüme Bürosunun bünyesinde hem üye hem de çevirmen olarak görev üstlenmiştir (Kayaoğlu, 1998: 298, 299).

Kayaoğlu’na göre tarihte Türk devletleri içerisinde devlet eliyle gerçekleştirilmiş en büyük çeviri faaliyeti Hasan Ali Yücel önderliğinde yürütülmüş olandır. Bu sadece devletin üstlendiği görev bağlamında değil, zamanın toplumuna, kültürüne yaptığı etki bakımından da Kayaoğlu tarafından bu denli önemli görülmüştür. Kayaoğlu’na göre; “Tarihimizde devlet eliyle yapılan tercüme hareketleri içerisinde (müspet ve menfi yönleriyle) en verimli İsmet İnönü döneminde Hasan Ali gayretleriyle gerçekleştirilen tercüme hareketidir. Bu hareketin, hem bir devlet politikası olması hasebiyle, hem de nesiller üzerinde icra ettiği tesir açısından ehemmiyeti büyüktür” (Kayaoğlu, 1998: 300).

III. Ahmed döneminden başlayan devlet tarafından gerçekleştirilen çeviri faaliyetleri üç yüzyıla yakındır bu topraklarda devam etmesine karşın 1940’lı yıllarda Tercüme Bürosunca Hasan Ali Yücel önderliğinde gerçekleştirilen çeviri hareketi kadar amacına ulaşmış olmak bağlamında etkin olamamıştır. Kayaoğlu bu dönemi kültür ve düşünce dünyasına yaptığı etki bakımından çok önemli görmektedir (Kayaoğlu, 1998: 311-316).

Peki, bu denli tolu ve kültüre erek okur aracılığıyla etki eden, değişimlere ve gelişimlere neden olan çeviri ve çevirmenlik günümüzde Türkiye’de devlet nezdinde ve kanunlar önünde ne durumda? Bu konuda Kurt, günümüzde devlet nezdinde çeviri ve çevirmenliğin hala kanunen statü kazanmadığını vurgulamaktadır. Kurt’a göre; “Özellikle

1980'li yıllardan sonra ülkemizde mütercim-tercümana olan ihtiyaçlar bariz bir şekilde kendini göstermiş ve 2000'li yılların son çeyreğinde Avrupa Birliği (AB) üyesi olma yolunda çalışmaların yoğunlaştığı ve AB müktesebatında 120.000 sayfa çevrilecek belgenin varlığından söz edildiği bir dönemde, mütercim-tercümanlık bölümlerine daha çok ihtiyaç duyulmaya başlanmış, ancak çeviri ve çevirmenlik hak ve hukuku konusunda yasal ve bilimsel olarak bazı ülkelerde olduğu gibi mevzuatımızda bu konuya neredeyse hiç değinilmemiş, hatta bilirkişilik adı altında değerlendirilmiştir." (Kurt, 2012: 47)

Ticari ve toplumsal yaşamda varlığı kabul edilen her mesleğin kuralları, tüzüğü ve bağlı bulunduğu bir kanunu olmasına karşın, özerk bir bilim dalı olarak kabul görmüş Çevirinin ve bunu gerçekleştiren çevirmenin mesleki haklarının teslim edilmemesi, kanunlarda tanımlanmamış ve tanınmamış olması ilginçtir. Yukarıda Kurt'un bildirdiğine göre kanunda kendisinden çok ayrı bir kavram ile ilişkilendirilen ve tanımlanan çevirmenin mesleki olarak kanun önünde statü kazanmamış olması devlet politikası bakımından büyük bir eksikliklerdir.

Kanunen bilirkişi olarak görülen veya en azından bilirkişi ile aynı tutulmasının sakıncasına değinen Kurt'a göre; çevirmenlik bilirkişilikle ayrı kategorilerde değerlendirilmesi ve kendilerine göre kanunlarda birbirinden farklı olarak yer bulmaları gerekirken hem aynı kategoride hem de aynı anlamda değerlendirilmiştir ve bu karışıklık günümüzde dahi giderilememiştir. Çevirmenlerle ilgili kanuni tanımlamalar ve maddeler bilirkişilik kavramı altında yanlış uyarlanarak yanlış bir çalışma yapılmıştır(Kurt, 2012: 49).

Oysaki çevirmen ve bilirkişinin hem tanımları hem de üstlendikleri görevler ayrıdır. Kurt'un bildirdiğine göre; "Bilirkişilik kurumunun bugünkü (modern) anlamı ve tanımı ile (usul) hukukumuzda girişi 1927 tarihli Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK) ile gerçekleşmiştir. 1927 tarihli HUMK'un kaynağı İsviçre Neuchatel Kantonu Medeni Usul Kanunu madde 246-257 hükümleridir. HUMK'un bilirkişilikle ilgili 275-286 maddeleri uzun yıllar uygulanmıştır ve en son 2011 yılında yürürlüğe giren Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda (HMK) da tercüman ve bilirkişi kullanılması birlikte düzenlenmiştir. Bilirkişi, terim olarak Almanca Sachverständige, Fransızca expert, İngilizce expert olarak adlandırılmaktadır. Usul kanunlarımızda bilirkişiliğin yasal bir tanımı bulunmamaktadır. HMK'da, 'Mahkeme, çözümü özel veya teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir...'denilmektedir. Bilirkişi hukukunu belirleyen iki ayrı kanun vardır: Bunlardan biri HMK, diğeri ise Ceza Muhakemesi Kanunu'dur (CMK). CMK'ya bakıldığında, 'Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen, Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafininin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir. Ancak hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukukî bilgi ile çözülmesi olanaklı konularda bilirkişi dinlenemez.' denilmektedir. Bu tanımın asıl kaynağı HUMK'undan gelmektedir... Ceza usulüne göre yapılan bir tanıma göre ise, 'bilirkişi, özel bilgi sahibi ve uzman olan ve 'bir ispat sorununun çözümünde uzmanlığından yararlanan ve mahkemeye yardımcı olan kişidir... İdari yargılama usulü perspektifi ile yapılan bir tanımda bilirkişi, dava ile ilgili olarak, çözümü yargıç tarafından bilinmeyen, özel ve teknik bilginin gerekli olduğu durumlarda yargıca yardımcı olması için başvuru alan kişi' olarak tanımlanmaktadır" (Kurt, 2012: 48).

Çevirmenin kendi alanı içerisindeki tanımını bu çalışmanın muhatapları zaten bildiğinden tanımlanmasına gerek görülmemiştir. Çevirmenin hukukta yer alan tanımını yine Kurt'un ilgili çalışmasından alıntulamakta yarar vardır; "Çevirmen, bir dilde yazılmış bir yazıyı ya da bir söylemi, üzerinde inceleme yapmadan, sebep sonuç ilişkisi aramadan, bildiği başka bir dile çevirerek insanlar arası iletişimi sağlayarak kültürler arasında köprü görevini gören kişi olarak tanımlanabilir. Hukuk açısından bakıldığında ise, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN, çevirmeni şöyle tanımlamaktadır: '...tercüman duruşma dilini bilmeyen ya da anlamayan veya sağır dilsiz olması sebebiyle iletişimi kuramayan, sanık veya tanık ile mahkeme arasında çeviri şeklinde bir belirlemeyi yapan, iletişimi kuran kişidir.' (Kurt, 2012: 48)".

Bu tanımlamalardan da anlaşılacağı üzere çevirmen ile bilirkişinin aynı işlevde mahkemelerde kullanılamayacağı ve kullanılmadığı açıktır. Bilirkişi, konunun uzmanı iken, çevirmen değildir. Bilirkişi konu ile ilgili bilgisiyle, görüş bildirirken, çevirmen ise tarafların kendi bilgileriyle oluşturdukları metinleri her iki tarafa iletir, yükümlülüğü budur. Uzmanlık alanı da sadece budur. Görüş veremez. Dolayısıyla aynı statü olmamalıdır.

Kurt, bilirkişinin görev ve sorumluluğu üzerine; “Bilirkişinin görevi, kendi alanıyla ilgili anlaşmazlık konusu bir konu ya da durum hakkında, kendi görüş, bilgi ve yorumunu katarak yazılı ya da sözlü değerlendirmede bulunup rapor hazırlamaktır. Bilirkişilikte, ortada çözüme kavuşturulması gereken bir olay vardır ve bunun aydınlatılıp sebep-sonuç ilişkisi içinde karara bağlanıp hâkime rapor edilmesi gerekmektedir. Olayın veya bir durumun mahkemeye intikali sonucunda eğer hâkim olay veya durumla ilgili bilgi sahibi değilse, o zaman o konunun uzmanı olan bir bilirkişiye başvurma ihtiyacı duyar. HMK ve CMK’da ‘Mahkeme, çözümü özel veya teknik bir bilgiyi gerektiren hallerde, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir.’ denilmektedir. Demek ki ‘Bilirkişilik kurumunun temelinde, bir uyuşmazlığın çözümü için yargıcı bilgilendirmek amacıyla yardımcı olacak, özel bilgi ve uzmanlığa sahip kişiden yararlanmak düşüncesi’ vardır” demektedir (Kurt, 2012: 50). Çevirmenin görev ve sorumlulukları üzerine de Kurt; “Çevirmene gelince, çevirmenin tek sorumluluğu ve zorunluluğu elindeki metni, ya da sözlü konuşmayı kendi yorumunu katmadan asıl metne veya söze sadık kalarak doğru, mükemmel ve eksiksiz olarak çevirmektir. Çevirmen subjektif görüşüne yer veremez, çeviri ile ilgili sebep-sonuç ilişkisini kuramaz ve mahkemeye sunmak üzere rapor hazırlamaz. Çevirmen, hâkim yardımcısıdır, ama karara müdahale etme yetkisi asla yoktur.”(Kurt, 2012: 49) ifadeleriyle yukarıda belirttiğimiz çevirmen ile bilirkişinin aynı görev ve sorumlulukta olmadığını altını çizmektedir. Bilirkişinin teknik bilgisi ile başvuru, danışılan bir kişi olması ile karara katılır. Çevirmen ise, var olanın anlaşılmasını sağlayabilmek için oradadır. Karara vicdanen ve uzman olarak etki edemez, etmemelidir de.

Bu bağlamda bir sorun ortaya çıkmaktadır. Hukuken, konunun uzmanı olup, davalı veya davalıkların adillerine hâkim kişiler çevirmen olarak mahkemelerde görevlendirilmekte midir? Evet. Örneğin ilgili yabancı dili bilen bir doktor, mühendis vb. mahkemelere hem konunun uzmanı hem de çevirmen sıfatıyla çağrılmakta ve görevlendirilmektedir. Ancak burada ki yanlışlık şudur; konunun uzmanı olabilir ama çevirmen olarak “uzman” mıdır, orası tartışılır durumdadır. Tüm bunların ortaya çıkmasının nedeni yine kanunen çevirmenlik mesleğinin statü kazanmamış ve tanımlanmamış olması değil midir?

Kaldı ki bilirkişilerin meslek odalarına bağlı bulduklarından resmi sıfatları vardır ve mahkemelerde de kamu görevlisi olarak kabul edilmektedirler (Kurt, 2012). Çevirmenler ise serbest olarak resmîyetle bağlantılı olmadan çalışmaktadırlar. Hukuksal açıdan da sakıncalı olan çevirmenliğin bilirkişi olarak kabulü, yanlış bir uygulama olarak dikkat çekmektedir. Kurt’un bildirdiğine göre, son dönemlerde çevirmenler için “tercüman-bilirkişi” sıfatı kullanılmaya başlanmıştır. Her ne kadar bu sıfat kullanılsa da kastın yine bilirkişi olduğunu belirten Kurt, mahkemelerde görevlendirilecek “tercüman-bilirkişilerin” tanımlarında yine bilirkişi esaslı bir ifadenin olduğu ve bilirkişi olarak mesleki yeterlilik ve akademik uzmanlık arandığını, ancak çevirmen tanımıyla herhangi bir deneyimin ifade edilmediğini belirterek (Kurt, 2012: 52-53), çevirmenin durumunun muallakta olduğuna dikkat çekmiştir. Her alanda olduğu gibi mahkeme çevirmenliğinde de hakkı kanunen korunmayan, statü kazandırılmamış, hak ettiği ücreti alamayan, ağır yaptırımlarla karşı karşıya kalma riski yüksek, uzman çevirmenler bu alanı terk etmektedirler. Bu boşluktan yararlanan uzman olmayan kişiler, bu kanuni açığı ve durumu sömürmekte ve devlete hem ekonomik, hem de iş kalitesi bakımından zarar vermektedirler. Ekonomik zarar sadece uzman olmayan çevirmenlerin devlet nezdinde iş yapması sonucu meydana gelmemektedir. Çevirmenlik, meslek olarak kabul edilip, meslek grubuna dâhil edilse, kanunen düzenlemeye gidilse, bu işle meşgul olanlar da diğer meslek icraatçıları gibi vergi vermekle mükellef birer meslek sahibi olacaklar. Bu, ekonomik kaybın

sadece bir boyuttur. “Ucuz etin, yahnisi” misali hizmet sektörünün kalitesinin ve veriminin düşüyor olması ise ayrı bir boyut bu konuda.

Oysaki devlet bu konuda daha yararlanıcı ve sahiplenici olmak zorundadır. Toplum ve kültürün yapısal değişimlerinde bu denli etkili ve önemli bir olgu olan çeviri ve de bu eylemi yerine getiren çevirmenlere yaklaşımın devlet tarafından gözden geçirilmesi gereklidir. Bu özen gösterme ve yenilenme, her iki taraf içinde yararlı olacaktır. Çevirmenler mesleki olarak tanınacak, kanun önünde diğer meslek grupları gibi haklarına kavuşacak ve eşitlik ilkesi ile onurlanmış olmanın gururunu yaşayacaklardır. Devlet ise hem toplumsal hem de ekonomik olarak kalkınacak, çeviri kadar etkili ve önemli bir hareketi daha yararlanıcı bir anlayışla kontrol edebilecektir.

Devlet erkinin çeviri üzerinden ekonomik çerçevede yararlanıcı bir anlayışla politikalar geliştirmesinin bir diğer nedeni de Avrupa Birliği'nin çeviri için ayırdığı hibe miktarları olabilir. Gündüz'ün bildirdiğine göre 2006 yılında Avrupa Birliği'nin tercüme ve çeviri hizmetlerine ayırdığı bütçe yaklaşık 320 Milyon Euro civarındadır ve bu miktar 2006 verilerine göre AB bütçesinin %0,8 civarındadır (Gündüz, 2006: 205). Bu veriler ışığında Türkiye'nin dışı açılma eğilimi de dikkate alınır, çevirinin Türkiye için de, gelecekte daha büyük bir finansal potansiyele ulaşması uzak bir varsayım değildir. Yararlanıcı bir anlayışla düşünüldüğünde, kuvvetle ihtimal gerçekleşecek gelişimi kontrol altına alma çalışmalarının başlatılması devlet erki tarafından ihmal edilmemesi gereken bir durum olarak ortaya çıkmaktadır. Bu denli önemli ve finansal potansiyeli olan çevirinin kendi haline bırakılması, devletler açısından gelecekte hem politik hem de finansal fırsatların elden kaçmasına neden olabilir. Bu tip ekonomik ve politik yararların birçok örneği tarih boyunca dünyanın çeşitli coğrafya, dönem ve devletlerinde, farklı alanlarda kendini göstermiştir.

4. Devlet Erkinin Çeviri ve Çevirmen Politikasına Sahip Olmasının Önemi

Devlet erkinin, devletin ve toplumun menfaatine olan konularda politika üretmesi, devletin önemli görevlerinden birisi olarak kabul edilebilir. Bu makalede yapılan saptamalara göre, çeviri etkinliği ve çevirmen toplumun şekillenmesinde önemli etkisi olabilen etkenlerdir. Nitekim Şehnaz Tahir Gürçağlar'ın bildirdiğine göre, Cumhuriyetimizin Milli Eğitim Bakanlarından Hasan Ali Yücel bu duruma Birinci Türk Neşriyat Kongresinde şöyle vurgu yapmıştır:

“Memleketimizin irfan hayatı için tercümenin bugün büyük bir ehemmiyeti olduğu herkesçe malumdur. Tercüme, hem memlekete medeniyet âleminin fikirlerini ve hassasiyetini getirmek, hem de dilimizi zenginleştirmek hususunda hizmet edecektir. Bunun için tercüme işinin bugünkü perişan halinde bırakılmayıp bir usul ve nizam altına alınması muvafık olacaktır” (Gürçağlar, 2003: 51).

Bu durumda, çevirmen ve çeviri toplum için pozitif katkılar yapabilecek birer mekanizmaya dönüştürülebilir. Bu yolla toplumun aydınlanma seviyesi daha yüksek seviyelere çekilebilir. Çeviri ve çevirmende böyle bir potansiyelin var olduğu açıktır. Devlet erkinin önemli görevlerinden birisinin devletin ve toplumun menfaatine olan konularda politika üretmesi olduğuna göre ve çeviri ve çevirmen de toplumun ve devletin menfaatine olacak bir potansiyel taşıdığına göre, devlet erkinin çevirmen ve çeviri konusunda temelli bir politika üretmesinin gerekli olduğu rahatlıkla söylenebilir. Böyle bir sürecin yürütülmesi ilgili alan uzmanlarının sürece dâhil edilmesiyle gerçekleştirilmelidir. Bir Çeviri ve çevirmen politikasının temel ilke ve kurallarının ne olması gerektiği bu çalışmanın sınırlarını aşacaktır. Bu konuda öncelikle bilimsel ve politik komisyonlar ön çalışmalarla temel ilkeler oluşturabilir. Bu temel ilkeler üzerine daha sonra gerekli diğer süreçler işletilebilir.

Yukarıdaki alıntıda Hasan Ali Yücel'in vurgu yaptığı önemli bir konu da çeviri ve çevirmen öğelerinin kendi haline bırakılmayacak kadar önemli olduğudur. Çeviri ve çevirmen kendi haline terk edilemeyecek kadar önemli bir potansiyele sahip olduğuna göre, devlet erkinin bu potansiyeli faydaya dönüştürmesi önemli bir gereklilik olarak görülebilir. Bunun

faydaya dönüştürülmesi ise bu mekanizmanın bir sistem kapsamına dâhil edilmesiyle mümkün olabilir. Aksi takdirde eldeki böyle bir potansiyele sahip bir mekanizmadan istenilen verimlilik alınamayacaktır. Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı gibi Cumhuriyetin kurulmasından sonraki yıllarda Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, çeviri ve çevirmen mekanizmasının bu potansiyelini fark etmiş ve bu potansiyelden faydalanmak istemiştir. Ancak kanaatimizce o günkü ekonomik ve politik koşullar ve özellikle çevirilerin, işi çeviri olan kişiler tarafından değil de, dil bilen başka alan insanları tarafından gerçekleştirilmesi (Gürçağların bildirdiğine göre)², bu mekanizmanın yeterli verim sağlamasını engellemiştir. Ancak Türkiye'nin günümüz koşulları dikkate alındığında, bu mekanizmanın devlet ve toplum menfaatine daha fazla fayda sağlayabileceği açıktır. Bu nedenlerle devlet erkinin "usul ve nizam altına" alınmış bir çeviri ve çevirmen politikasına sahip olmasının devlet ve toplum menfaatleri açısından çok önemli olduğu söylenebilir. Türkiye'de Günümüzde gelinen noktada, belki belli bir yapıya ve niteliğe ulaşmış bir çeviri politikasından bahsedilebilir. Ancak bu yapının halen büyük ölçüde "usul ve nizam altına" alınmış olma niteliğinden uzak olduğu söylenebilir.

Öneriler ve Sonuç

Binlerce yıldır, yüzlerce devlet ve imparatorlukta, toplumda ve de etkinlikte çeviri, tercüme adına ne dendiye densin, insan tarafından gerçekleştirilen bu eylemin ne denli etkin ve önemli olduğuyula ilgili kanıtlarla doludur insanlık tarihi. Bu gerçeği görmezlikten gelmek gibi durum söz konusu olamaz. Her türlü alanda birçok dönemin başlangıcına veya sonlanmasına temel oluşturan nedenlerden biri olmuştur çeviri. Dolayısıyla bu eylemi gerçekleştirenin yani, asıl kahramanın çevirmen olduğu fikri herkesçe kabul görmektedir. Çevirmenin önemi tarihi süreçte topluluklar, devletler hatta imparatorluklarca, kendisine verilmiş görevler, imtiyazlar ve statülerle kendini göstermektedir. Böyle bir anlayışın temelinde kabul edilmelidir ki, yararlanıcı bir strateji yatmaktadır. Çevirmenler, Roma'dan Çin'e, Mısır'dan Osmanlı'ya birçok imparatorlukta, İpek Yolu gibi ticari eksenlerde, Bağdat, Harran, Pekin, Toledo, Cordoba gibi eğitim ve bilim noktalarında yararlanıcı bir anlayışla erk tarafından desteklenmiş ve önemli görevler üstlendirilmişlerdir.

Çevirmenlere ve çeviriye karşı erk tarafından sağlanan ve temelinde devlet erkinin yararlanıcı bir anlayışla uygulanan bu destek verici davranış yakın tarihte de günümüzde de dünyanın birçok ülkesinde gösterilmektedir. Türkiye'de de önceki yıllara göre çeviri ve çevirmenlere yönelik bazı yenilikler resmi kurumlarca yapılmakta. Özellikle Avrupa Birliğine üyelik süreci kapsamında düzenlenen bu yenilikler yavaş yavaş artmakta. Ancak çevirmenlerin en büyük sorunu yukarıda da değinildiği üzere henüz bir statü kazanamamış, meslek grubu olarak resmen kabul edilmemiş ve özlük haklarının verilmemiş olmasından kaynaklanmakta. Oysa Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Avrupa Birliği üyelik sürecinde olması, bulunduğu coğrafyada, üstlendiği stratejik roller ve komşu ülkelerin içerisinde bulunduğu siyasi yeni oluşumlar, ekonomik olarak dünya ekseninde gerçekleşen değişimler göz önüne alınarak çeviriye ve çevirmenlere olan gereksinimin ne denli arttığı açıkça ortadadır. Büyük bir organizasyonla çeviri ve tercüme hizmetlerine yararlanıcı bir anlayışla yaklaşan Avrupa Birliğinin Türkiye Cumhuriyeti Devletine uygun olan uygulamaları örnek olarak alınabilir ve geliştirilerek çeviri politikaları üzerine olan çalışmalara dâhil edilebilir.

Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından oluşturulan Avrupa Birliği Çeviri Platformu ve mahkemelerde çevirmenlere olan ihtiyacın açıkça ifade edilmesi yeterli değil belki ama önemli adımlar olarak görünmekte. Devlet erki tarafından geliştirilmesi gereken "Çeviri Politikası"

² "Elimizde çevirmenlerin kongreye çevirmen sıfatıyla davet edildiğini gösteren bir kayıt yok. Server İskit, kongreye davet edilen kesimleri, "resmi teşekküllerin neşriyat işleriyle meşgul dairelerini temsil eden zatlarla memleketin fikir adamları, tabi, muharrir, gazeteci, mecmuacı ve matbaacılarla profesör ve muallimlerin mümessilleri" olarak tanımlıyor (İskit, 1939,311). Tercüme encümeninin yalnızca birinin işi tutanaklarda tercüme. Bu kişi Zühtü Uray ve kendisi Riyaseticumhur olarak tanıtılıyor tutanaklarda. Aralarında Sabahattin Eyüboğlu'nun da bulunduğu diğer çevirmen üyeler ise öğretmen, müfettiş gibi uğraşlarla anılıyor, çevirmen kimlikleri belirtilmiyor" (Gürçağlar, 2003, 55)

kapsamında bazı önerilerde bulunmak gerekmektedir. İlgili önerileri maddeler halinde sıralamak konunun daha iyi anlatılmasına yardımcı olacaktır.

1- Çevirmenlik Mesleğine Statü Kazandırılması

Hukuki mevzuatlarda “Çevirmenlik”, isin olarak Ceza Muhakemeleri Kanunu Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ve Noterlik Kanunu içerisinde geçmektedir. Ancak hâlâ çevirmenlik bir mesleki statüye kavuşmamıştır. Çeviri Derneği kurucularından Prof. Dr. Sakine Eruz’a göre kırk yıldan fazla bir süredir çevirmenlik mesleğine meslek statüsü kazandırmak için Türkiye’de uğraş verilmektedir (Eruz, 2012: 17).

Çevirmenlik, Mesleki Yeterlilik Kurumunun 29 Ocak 2013 tarihinde Resmî Gazete Sayı: 28543 (Mükerrer) numarasıyla yayımladığı metne göre; “Çevirmen (Seviye 6), ilgili mevzuat ve/veya sözleşme, İSG önlemleri, kalite standartları ve hizmet prosedürleri çerçevesinde çeviri süreçlerinin iş organizasyonu ile hazırlık faaliyetlerini gerçekleştiren; sözlü çeviri, işaret dili çevirisi ve/veya yazılı çeviri faaliyetlerini yürüten ve bireysel mesleki gelişimini sağlayan nitelikli kişidir.

Çevirmen (Seviye 6), yazılı çeviri hizmetlerinin sunulduğu durumlarda, bir dildeki çeşitli nitelikte belgelerin, fikir ve sanat eserlerinin, çeşitli medya ve çoklu ortam materyalleri içeriğinin, bir erek (hedef) dile aktarılması ve yerelleştirilmesi çalışmalarını; sözlü çeviri hizmetlerinin sunulduğu durumlarda, farklı dili/dilleri konuşan katılımcıların bulunduğu toplantı, konferans gibi ortamlarda ve görüşmelerde katılımcılar arasında, bir dildeki sözlü iletilerin ardıl veya simültane olarak erek (hedef) dile/dillere aktarılması faaliyetlerini; işaret dilinin kullanıldığı ortamlarda, bu dilde iletilenleri sesli dile, sesli veya yazılı bir dille ifade edilen içeriği de işaret diline çevirmeye yönelik faaliyetleri yürütür.

Çevirmen (Seviye 6), çeviri sürecinde üstlendiği bölümün uygulama ve yönetiminden sorumludur. Bu kapsamda işin niteliğine göre bazı durumlarda ekip çalışmasının aktif bir üyesi olarak çalışır” şeklinde tanımlanmaktadır.

Bu metinde çevirmenin birçok sorumluluğu açıklanırken bireysel gelişimini kendi sağlayan “nitelikli” kişi olarak tanımlanmaktadır. Meslek erbabı olduğu bu sözcük ile kabullenilmiş bir meslek sahibine, kanunlar çerçevesinde ve dâhilinde meslek statüsü kazandırılmalıdır. Bunda devletin rolünün olduğu kadar çeviri adına kurulacak dernekler benzeri sivil toplum kuruluşlarının da önemi göz ardı edilmemelidir. Ancak bu konuda da mutlaka bir devlet inisiyatifi olması gerekli görünmektedir. Denetleyici ve düzenleyici bir üst makam inisiyatifinin olması bu oluşuma katkı sağlayacaktır. Aksi takdirde aynı çatı altında bir araya gelme çabaları, bugüne kadar olduğu gibi çeşitli etkenler nedeniyle zorlaşır. Eruz’a göre; “...çevirmenlik mesleğinin statü kazanması için bu mesleğe bütünsel bakan bir çatı altında buluşmak çok daha işlevsel olacaktır. Parça bölük sayısız dernek kurmak da olanaklıdır. Mamafih salt kendi alanının menfaatlerini gözetken ve çevirmenliği bütünsel bir gözle bakmayan sayısız dernek ile ortaklaşa bir karar alınması da o denli zordur” (Eruz, 2012: 17). O halde meslek statüsü kazanımı için çeviri ile ilgili tüm STK’ların bu amaçla birleşmesi kaçınılmaz görünmektedir. Çeviri ile ilgili dernek veya oluşumların üye sayısının binlerle ifade edilecek duruma gelmesi çok önemli. Devletin politikalarını güdülemek için bu çoğunluğun oluşumu şarttır.

2- Çevirmenlik Mesleğinin Kanundaki Yeri

Çevirmenlik mesleğinin ve çevirinin her meslekte olduğu gibi kanuna dayandırılması kaçınılmazdır. İcra edilen her mesleğin dayandığı bir kanun, bağlı olduğu tüzüğü, yönetmeliği olmasına rağmen toplumun çeşitli faaliyetlerinde resmi olarak ihtiyaca karşılık veren bu meslek sahiplerinin ve yaptıkları işin kanunen dayanak bulamamış olması anayasal olarak adalet ve eşitlik ilkelerine aykırı değil midir?

Devlet erki bu eksikliği gidermek zorundadır. Çünkü bu kanuna göre uygun olmayan bir boşluk demektir. Öncelikle çevirmen ilgili muhakeme kanunlarında bir tutulduğu bilirkişi

kisvesinden ayrılmalıdır. Bilirkişilikle aynı işleve ve sorumluluklara sahip olmadığı açıkça ortada olan çevirmen, kanunen ayrı bir düzenleme ile tanımlanmalı, hakları düzenlenmelidir.

Bu düzenleme devletin hem ekonomik hem de hukuksal kayıplarını önleyecektir. Devlet erki tarafından yararlanıcı bir anlayışla ele alınması gerek çevirmenlik mesleğinin kanuni düzenlemesi birçok yararı hem çevirmene hem de devlete sağlayacaktır.

Çevirmenlere unvanları teslim edilmelidir. Meslek odalarının hatta belki de federasyonlarının kurulmasına imkân sağlamalıdır. Noter kanunu yeniden düzenlenmeli ve çevirmenlerin işi yapan olarak yetkisi kendilerine teslim edilmelidir. Bu bakış açısıyla devlet erki çevirmenlik mesleğine kanuni haklarını teslim ettikten sonra mahkemelerde ve diğer çeviri faaliyetlerinde ücretlendirme tablosu oluşturulması devletin uğradığı maddi zararı engelleyecektir. Noterler Kanundaki aksaklıklardan biri de müşteriden iki kez alınan ücret meselesidir. Çeviriden hem tercüme bürosu/çevirmen hem de noter ücret almaktadır. Bu eşitlik ve adalet ilkelerine aykırı bir sorundur. Bilindiği kadarıyla her hizmet için kanunen bir ücret belirlenmiştir. Noter çeviri yapmadığı halde neden çeviri ücreti almakta ve bu ücret noterin geliri olarak gösterilmektedir. Noterin çevirmene ödediği ücret ise dairenin gideri olarak gösterilmekte olmasına karşın bu alınan ücretin çevirmene neden ödenmediği hususu açıklığa kavuşmuş değildir (Kurt, 2012: 51). Demokratikleşme ve haklar konusundaki son yıllarda meydana gelen pozitif gelişmeler dikkate alındığında, bu durum vatandaşın devlete karşı bakış açısını olumsuz etkileyebilecek bir durum arz etmektedir. Bu ve benzeri maddi sorunların yanında serbest olarak çalışan çevirmenlerin gelirlerinin vergilendirilememesi de ayrı bir konudur. Piyasada birçok serbest çevirmenin meslek odası altında toplanması devletin her meslekte olduğu gibi vergilendirme işlemini çeviriye de uygulaması demektir. Böylelikle devlet hem ekonomik olarak fayda sağlayacaktır hem de denetim mekanizmasını eline alacaktır.

3- Çevirmenlik Sınavı

Mesleği icra edeceklere yönelik resmi makamlarca yapılacak sınav mesleğin onurunu teslim etmesinin yanında çevirmenler arasında bir rekabete de yol açacağı için yapılacak işin kalitesi yükselecektir. Gerek devlet gerekse hizmeti alacak kişi ve kişiler bu rekabetten karlı çıkacaklardır.

Sınav, çevirmenlerin hizmet verdiği alanlarda olmalıdır. Hukuk, uluslararası ilişkiler, bürokrasi, ekonomi alanlarında sınava tabii tutulması gereken çevirmenlerin puanlama sistemlerine göre unvanlandırılması da mesleğe artı değere katacak ve hizmeti talep eden tarafından değerlendirilecektir. Sınav sistemi geliştirilene kadar çevirmenin tecrübesine dayalı bir sistemin getirilmesi şarttır. Kurt'a göre, yeni mezun olmuş bir kişinin hemen çevirmenlik yapmasına olanak sağlamak sakıncalıdır. Türkiye'de, resmiyette dil bildiğini diplomayla notere ispat eden herkes deneyimi ve bilgi düzeyi dikkate alınmadan, herhangi bir sınava tabii tutulmadan çevirmenlik yapabilmektedir. Oysa Fransa'da, çeviri yapabilmek için en az 21 yaşında ve 5 yıl tecrübeli olma şartı aranmaktadır. Bunların yanında, mahkemelerde çevirmenlik yapabilmek ve çevirmenlik belgesi alabilmek için sınava tabii tutulmaktadırlar. Tüm bunların nedeni, çeviri kalitesini yükseltme istediğidir. Ancak bu noktada çevirinin de ölçütlerinin olduğu göz ardı edilmemelidir (Kurt, 2012: 50).

4- Sendikal Haklar

Anayasal olarak her meslek gurubuna tanınan sendikal haklar, kanunen statüsü verilmiş, diğer özlük hakları teslim edilmiş olacak olan çevirmenlere tanınmalıdır. Bu anayasanın verdiği hak olarak devlet erki tarafından yerine getirilmelidir.

5- Çeviri eğitimi ve Çevirmenliğe Yararlanıcı Yaklaşım

Günümüz siyasi ve ekonomik konjonktüründe çeviri ve çevirmenin önemi herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Her meslekte olduğu gibi en üst verimi alabilmekte bu alanda verilecek eğitime bağlıdır. Bu nedenle devlet birçok alanda ihtiyaç duyduğu çevirmenlere ve çeviriye gereken önemi eğitim aşamasında mutlaka vermelidir.

Gençler belki de lisansa eğitimine gelmeden bir meslek lisesi gibi bir düzenleme ile çevirmenliğe yöneltiler.

Çeviri ve Mütercim-Tercümanlık Bölümlerinde lisans eğitimi sırasında bir veya iki dönem uygulama alanlarında yazılı veya sözlü staj yapma mecburiyeti getirilebilir.

Bu bölümlerde ilgili derslerde görev alacak yabancı uyruklu ehil bir hocanın en azından bir ders yılı bulundurulması zorunlu kılınabilir.

Devlet erkinin çeviri ve çevirmenlikle ilgili yukarıda belirtilen iyileştirmeleri yapması durumunda kazançlı çıkacağı açıktır. Yararlanıcı bir anlayışla hareket etmesi gereken devlet erki, topluma ve sosyal yapıya, kültürel, bilimsel, siyasal, sanatsal, hukuksal alanlarda bu denli etki edebilen çeviri ve çevirmenlere sırtını dönmemelidir. Avrupa Birliği sürecinde, bulunduğu coğrafyada gerçekleşen siyasal ve ekonomik dengeleri de hesaba katarak gerek toplumsal ve kültürel, gerekse bilimsel ve sanatsal atılımlar çeviri politikalarının geliştirilmesiyle daha da ivme kazanacak ve kazançlı çıkan hem devlet hem de bir mesleğin bugüne kadar hakları korunmayan bir kenara itilmiş emekçileri olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKSOY, N. Berrin (2013). "Çevirinin Bilimsel Gelişmeye Katkısı", Ankara: *Cumhuriyet Bilim Teknoloji Dergisi*, Sayı: 1377, s. 19.
- ERUZ, Sakine (2012). "Çeviri Derneği Ve Türkiye'de Çevirmenlik Mesleğinin Statüye Kavuş(a)ma(ma)sı Üzerine On Üç Yıllık Gel Gitli Bir Öykü", İstanbul: *AB Bakanlığı Çeviri Platformu*, s. 17-23.
- YEŞİLYURT GÜNDÜZ, Zuhale (2006). "Avrupa Birliği'nin Dil Sorunu", Ankara: *Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt 5, No:3, s. 199-217
- GÜRÇAĞLAR, Şehnaz Tahir (2003). "Tercüme Bürosu Nasıl Doğdu. Birinci Türk Neşriyat Kongresi ve Çeviri Planlaması", *Çeviri Seçkisi I*, Yay. Haz. Mehmet, Rifat, İstanbul: Dünya Yayıncılık., s. 48-58.
- HOLZ-MÄNTTÄRI, Justa (1984). *Translatorisches Handeln-Theorie und Methode*, Helsinki: (Annales Academiae Scientiarum Fennicae B 226).
- KAYA, Osman (2012). "Çeviri Sektöründe Meslekleşme ve Örgütlenme", İstanbul: *AB Bakanlığı Çeviri Platformu*, s. 43-46.
- KAYAOĞLU, Taceddin (1998). Türkiye'de Tercüme Müesseseleri, İstanbul, Kitabevi Yay.
- KURT, Mehmet (2012). "Çeviri ve Çevirmenlik Mesleğinin Hukuk Muhakemeleri Kanunu ve Ceza Muhakemesi Kanunundaki Yeri", İstanbul: *AB Bakanlığı Çeviri Platformu*, s. 47-59.
- STOLZE, Radegundis (2013). *Çeviri Kuramları Giriş*, (Çev.: E. Durukan), İstanbul: Değişim Yay.
- STOLZE, Radegundis (2009). *Fachübersetzen-Ein Lehrbuch für Theorie und Praxis*, Berlin: Frank&Time Verlag.
- ÜLKEN, Hilmi Ziya (1997). *Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü*, İstanbul: Ülken Yayınları.
- YÜCEL, Faruk (2007). *Tarihsel ve Kuramsal Açından Çeviri Edimi*, Ankara: Dost Kitabevi.